

Biblioteca ASTRA,
Corpul B

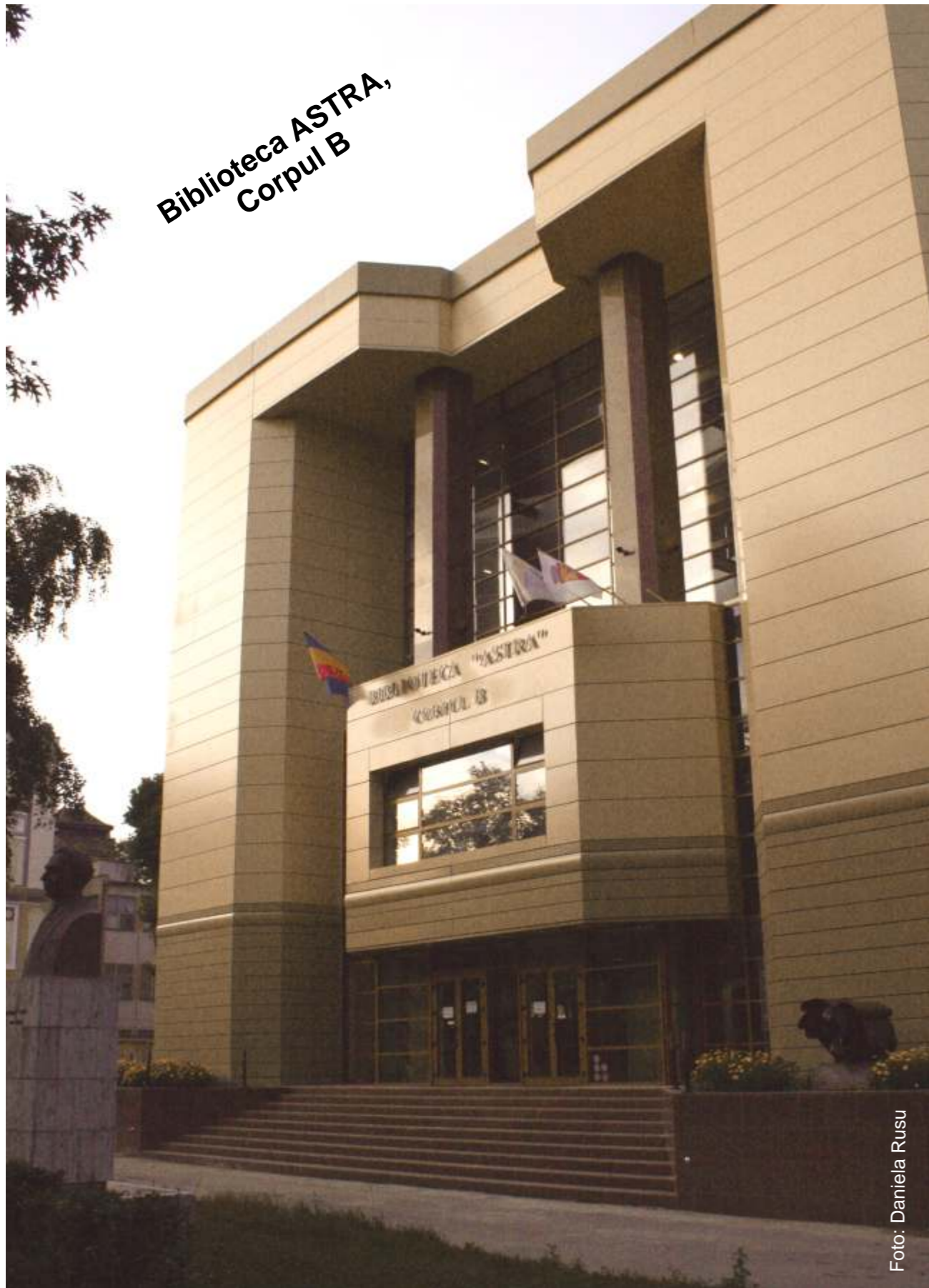
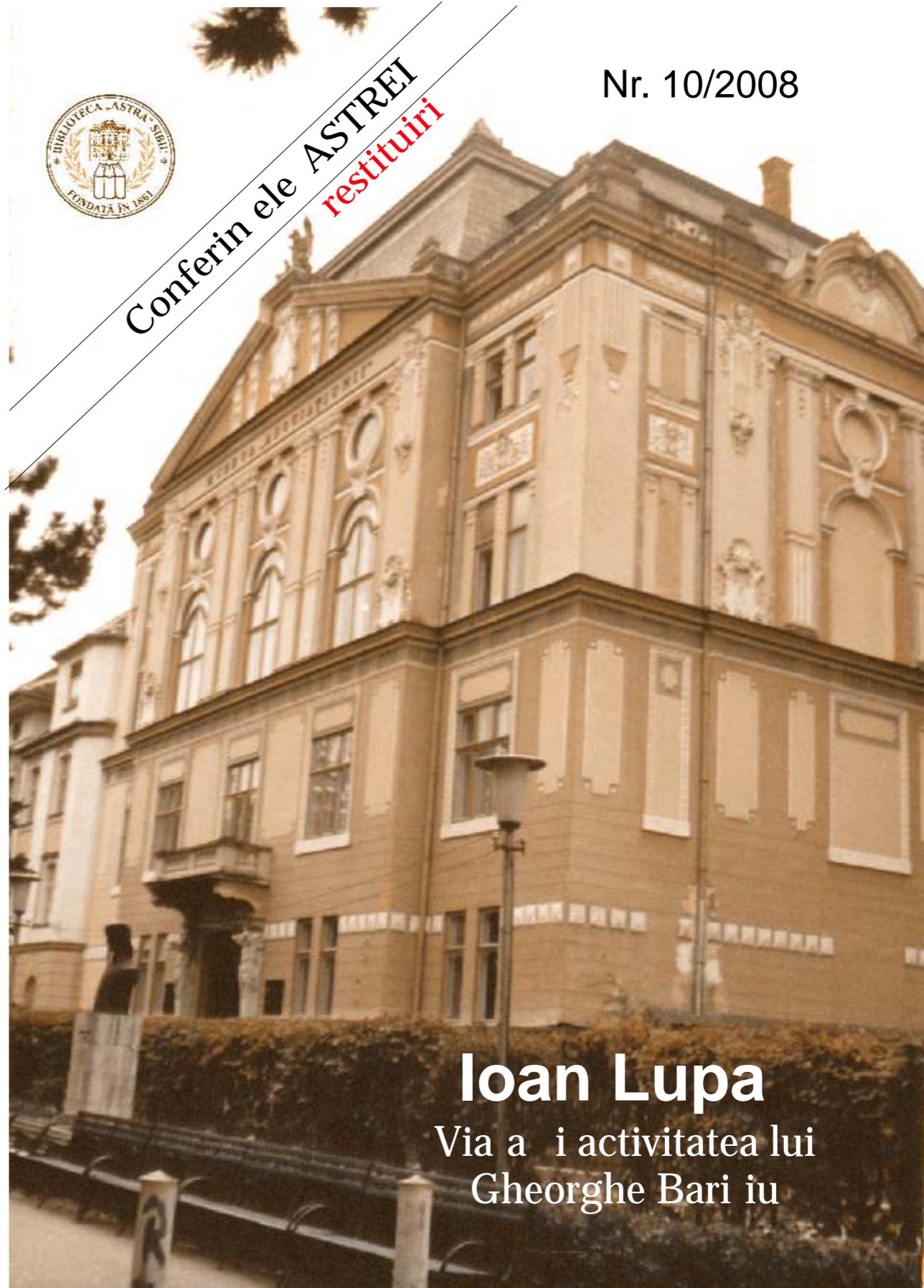

Foto: Daniela Rusu

Conferințele ASTREI
restituirii

Nr. 10/2008

Ioan Lupa

Via a și activitatea lui
Gheorghe Barițiu

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele ASTREI

Ioan Lupaș: Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu

Coordonatorul colecției: **Onuc Nemeș-Vintilă**
Tehnoredactare computerizată: Florinela Vasilescu
Grafică copertă: Daniela Rusu
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 30 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. George Barițiu, nr. 5/7
550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551
Fax: +40 269 215775
Internet: www.bjastrasibiu.ro
E-mail.: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: **1843 - 4754**

George Barițiu
1812-1893

*Monumentul lui Gheorghe Barițiu din
Parcul ASTRA, Sibiu*

Date bio-bibliografice

- 1812 Se naște la Jucul de Jos (Cluj) George Barițiu fiul preotului greco-catolic Ion Pop-Barițiu
- 1820-1824 Primii ani de școală i-a urmat la Trăscău (azi Remetea-Turda)
- 1824-1827 A învățat la gimnaziul din Blaj, apoi a intrat la colegiul catolic din Cluj, ale cărui clase superioare erau considerate facultate de filozofie
- 1829 Începe să-și pună în practică idealul său de viață: ridicarea bunăstării și culturii poporului român
- 1831 Se îndreaptă din nou spre Blaj, de astă dată pentru a urma Facultatea de Teologie și a îmbrățișa cariera ecleziastică
- 1832-1838 Prin strădania lui George Barițiu, Timotei Cipariu, Ioan Rusu, s.a. funcționează la Blaj un „teatru de diletanți” susținând, fără regularitate, spectacole improvizate, cu un repertoriu eterogen. Inițiativa marchează debutul unei forme de organizare devenită specifică acestei perioade în Transilvania
- 1834- Terminând teologia, Barițiu nu este trimis la parohie, ci, cunoscută fiind pregătirea lui de la Cluj, i se încredințează predarea cursului de fizică la liceul din Blaj
- 1835 Întocmește un memoriu, intitulat Disertație despre școli pentru toți credincioșii de legea grecească din Brașov.
- 1835 Timotei Cipariu și G. Barițiu întreprind o călătorie în Muntenia; fiecare redactează câte un jurnal asupra voiajului, ambele dominate de idealurile majore ale cărturarilor transilvăneni din epocă: unitatea națională și luminarea neamului. Jurnalul lui G. Barițiu, deși descoperit și publicat târziu (1857), reprezintă prima sa scriere importantă.
- 1836-1837 Epitropii școlii din Brașov îl angajează pe George Barițiu ca profesor. 1837 – a rostit o cuvântare scolastică: „Despre datoriile părinților și a învățătorilor asupra creșterii tinerimii”.

- 1838 Cu ajutorul tipografului Ioan Gött, Barițiu înființează gazetele românești: „Foaie literară” (1 ianuarie) transformată apoi în „Foaia pentru minte inimă și literatură” (2 iulie) și „Gazeta de Transilvania” (12 martie) izbutind să le asigure, printr-o iscusită cărmuire, apariția periodică și îndelungată.
- 1838 N. Pauletti trimite la Blaj, pentru „Foaia literară” a lui G. Barițiu, cântări și strigături românești, adunate la Roșia, prima culegere de poezie populară lirică.
- 1838 Martie 12 – 1873; 1875-1946 Apare la Brașov săptămânal, „Gazeta de Transilvania”, sub redacția lui G. Barițiu. Revista își propunea să aibă „mereu îndreptată grijă pentru păzirea și reluarea celor două comori: limba și naționalitatea”. Au colaborat: A. Mureșanu, T. Cipariu, Damaschin, Bojincă, N. Istrati, Ioan Maiorescu etc.
- 1838 28 decembrie în „Foaia pentru minte, prin condeiul lui Barițiu se vor da primele îndemnuri publice pentru strângerea și tipărirea folclorului românesc.
- 1844 Apar în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” articolele lui Andrei Mureșan: Câteva reflexii asupra poeziei noastre (relevând frumusețea liricii populare și recomandând-o scriitorilor drept sursă de inspirație) și duplică (asupra poeziei)
- 1846 George Barițiu formulează unele revendicări ale românilor în lupta pentru drepturi politice, învățământ elementar în limba maternă, menținerea și garantarea ei în biserici.
- 1848 Ani premergători revoluției din și în cursul ei cărturarul ardelean G. Barițiu a dus o acțiune deschisă, consecventă pentru unirea Moldovei cu Țara Românească.
- 1848 G. Barițiu a luat parte activă la Adunarea Națională de la 3-15 mai pe Câmpia Libertății, în calitate de vicepreședinte.
- 1848 Vede problemele anului în toată complexitatea lor, sesizând întrepătrunderea dintre problema națională și cea socială, îndeosebi cea agrară.
- 1848 În pregătirea ideologică a revoluției „Gazeta de Transilvania” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, conduse și, în mare parte scrise de G. Barițiu, au jucat un rol însemnat.
- Martie
1849 În timpul evenimentelor care au dus la înfrângerea revoluției, G. Barițiu s-a refugiat în Țara Românească, unde a trebuit să îndure prigoane și umiliri.

- 1850 13/15 februarie G. Barițiu a fost îndepărtat de la conducerea foilor din Brașov. El continuă și după această dată colaborarea la vechile sale foi ajunse sub conducerea lui Iacob Mureșanu și redactează între anii 1852-1865 „Calendarul poporului român”.
- 1850-1857 G. Barițiu este secretar al asociației negustorilor români din Brașov.
- 1852 G. Barițiu se alătură grupului de mari comercianți care luase inițiativa înființării unei fabrici moderne de hârtie la Zărnești. În interesul acestei întreprinderi el face în ultimele luni ale anului 1852 o călătorie în Belgia, trecând prin Pesta, Viena, Praga, Dresda, Colonia, itinerar pe care-l consemnează într-un interesant jurnal, publicat în „Gazeta Transilvaniei” și în continuare, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”.
- 1852-1865 Editează „Călimdarul pentru poporul românesc”, prima publicație de nivel de acest gen în Transilvania.
- 1853, Împreună cu Gavril Munteanu, alcătuiește un dicționar german-român.
- 1854
- 1838, La nici unul dintre intelectualii români ardeleni ai epocii nu se poate observa o continuitate în atitudine ca la G. Barițiu, coordonatele concepției sale social-politice fiind aceleași.
- 1848,
- 1860
- 1861 A fost unul din întemeietorii Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, „ASTRA” și apoi secretar al ei (1861-1888) și președinte (1888-1893).
- 1862 Organizează la Brașov, prima expoziție economică-culturală românească din Transilvania.
- 1863-1864 Deputat regalist în dieta de la Sibiu și reprezentant al Transilvaniei în senatul imperial de la Viena.
- 1866 Împreună cu Timotei Cipariu, Al. Roman, Iosif Hodoș și Gavril Munteanu, ca reprezentanți ai Transilvaniei, a fost ales membru al societății Academice Române – numită de la 1879 Academia Română.
- 1868 1 iunie i s-a încredințat de către comitetul Asociațiunii, conducerea revistei Transilvania, în care va publica numeroase documente asupra istoriei Ardealului și va provoca ample discuții în legătură cu problemele culturale ale vremii.
- 1869 Articole publicate în primele zile ale lumii ianuarie, sub titlul Fragmente și epistole istorice de la 1861 încoace, reproduce cu mici omisiuni și în Gazeta Transilvaniei, ce dau o privire de ansamblu asupra politicii clasei conducătoare românești din epoca de după instaurarea așa-zisei erei constituționale (1861-1865).

- 1869 G. Barițiu scrie în continuare la Românul lui C. A. Rosetti cu care era în relații foarte bune, trimițând cronici cu privire la situația românilor din Transilvania, la luptele lor de afirmare social-națională.
- 1870 26 noiembrie – debutul publicistic al lui Al. Macedonski: la 16 ani, în „Telegraful român” al lui G. Barițiu, cu poezia Dorința poetului.
- 1870-1872 Se interesează serios de chestiunea învățământului în comitatul Făgăraș, mai ales de întemeierea acolo a unei școli agricole elementare.
- 1871 Reia colaborarea la „Gazeta Transilvaniei”.
- 1876 La începutul anului, îmbolnăvindu-se Iacob Mureșanu, G. Barițiu reia din nou conducerea de fapt a ctitoriei sale, publicând intens timp de 2 ani, în același spirit combativ ca înainte.
- 1871-1876 A.T. Laurian și I.G. Massim publică la București, sub egida Societății Academice Române, *Dicționarul limbii române*, cuprinzând numai cuvintele de origine latină. La elaborarea lui au mai colaborat: T. Cipariu, G. Barițiu, Iosif Hodoș, G. Sion.
- 1877 Părăsește Brașovul după 42 de ani de activitate și se mută la Sibiu, care devenise și un centru cultural, fiind sediul „Astrei”, totodată și centrul economic prin înființarea băncii „Albina”, în al cărui comitet de conducere a fost cooptat și marele cărturar ardelean.
- 1878 Vechea pasiune a ziaristicii îl domină și îl determină la vârsta de 66 ani să înființeze un nou ziar, „Observatoriul”, care va apărea la Sibiu până în 1885.
- 1881 Organizându-se în 1881 Partidul Național Român, G. Barițiu a fost ales în Comitetul Central și a ajuns și președintele aceluia până la 1887, când s-a retras din viața politică.
- 1887-1890 Președintele Partidului Național-Român din Transilvania și al comisiei electorale centrale.
- 1889-1891 Redactează marea sa operă „Părți alese din istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă”, apărută în 3 volume la Sibiu.
- 1888-1893 Devenise președintele „Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român” ASTRA.
- 1893 Martie la vârsta de 81 ani, G. Barițiu a fost ales președintele Academiei Române, după ce ani de zile deținuse calitatea de președinte al secției istorice a acestei instituții.
- 1966 Vasile Netea publică monografia „George Barițiu. Viața și activitatea sa”.

Neli Springean

Din această serie au apărut conferințele ținute de:

Octavian Paler
Constantin Noica
Horia Bernea
Rodica Braga
Mircea Braga
Ion Agârbiceanu (*restituiri vol. I, vol. II*)
(la) Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007
Pr. acad. Mircea Păcurariu

Conferințe pregătite pentru editare:

Eginald Schlattner
Joachim Wittstock
Nora Iuga
Liliana Ursu
Iuliu Paul
Victor V. Grecu

Dr. Ioan Lupaș

Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu¹

I

Noi Români avem în cuprinsul acestei țări foarte puține monumente, cari să vestească meritele și vrednicia oamenilor noștri mari din trecut. Sunt cincizeci de ani și mai bine de când a început a se simți și la noi lipsa unor astfel de monumente. Și s-au auzit glasuri cerând ridicarea lor.²

Astfel la începutul anului 1861, întrunindu-se la Sibiiu conferența națională, 27 de membri ai acestei conferențe au cerut, prin un memoriu al lor, *«în interesul și folosul națiunii române ridicarea unui monument național la Blaj pentru nemuritorii bărbați Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior, iar altul să se ridice pentru Gheorghe Lazăr în Sibiiu sau în Avrig»*. Deși dorința aceasta adresată conferenței naționale din 1861 nu s-a realizat nici până în ziua de astăzi, e totuși semnificativ ca în cea dintâi conferență națională a noastră s-au găsit 27 de frunțași, care pe lângă chestiunile politice au aflat de cuviință a se gândi și la problemele de cultură și educație națională. Adevărat, că de atunci încoace conferențele noastre naționale n-au reușit a descoperi căile și mijloacele potrivite spre a da o soluție norocoasă acestui fel de probleme.

Din norocire, s-au găsit alte instituții, care n-au prețuit a jertfi pentru ridicarea unor monumente, menite a trezi conștiința și a înălța demnitatea națională a poporului român.

Mitropolia Românilor drept-credincioși din Transilvania și Ungaria a așezat la 1909, întru amintirea nemuritorului său restaurator și organizator,

¹ Conferință ținută la 30 Sept. 1912, cu prilejul desvălirii monumentului lui Gh. Barițiu, în sala festivă a muzeului «Asociațiunii» în Sibiiu

² În reproducerea conferinței am păstrat forma textului original, fără să intervenim, din dorința de a oferi cititorului plasticitatea și frumusețea limbii.

Andreiu baron de Șaguna, un frumos monument de marmură lângă biserica din Rășinari.

Și iată acum exemplul acesta îl urmează «Asociațiunea», așezând în preajma pomposului său palat un monument de bronz în amintirea lui Gheorghe Barițiu - unul dintre cei mai devotați stegari și slujitori ai «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român».

Îndelungata și rodnică activitate literară și culturală a lui Gheorghe Barițiu, merită, desigur, cinstea ce i se aduce prin ridicarea acestui monument.

Pe de altă parte, slujitorii și membrii de astăzi ai «Asociațiunii» și-au împlinit în modul acesta o datorie de pietate și recunoștință pentru multele jertfe de muncă intelectuală, depusă de Barițiu pe altarul acestei instituțiuni culturale timp de 33 de ani, ca secretar și președinte al ei.

Ridicarea acestui monument mai înseamnă și îndeplinirea unei datorinți față de noi înșine, față de problema educației naționale a generației actuale și a celor viitoare.

Se știe, ce influență morală binefăcătoare exercită exemplele de vrednicie ale înaintașilor asupra urmașilor înțelegători. De aceea s-a zis și s-a repetat de atâtea ori, că istoria este morala care instruează prin exemple. Nu sunt fără temei nici constatările filozofului August Comte, care spune că ceice viețuiesc în prezent sunt din ce în ce mai mult cârmuiți de cei morți, fiindcă zestrea intelectuală și morală, pe care o moștenesc oamenii, crește mereu cu cât se prelungește lanțul generațiilor trecute. «Venerația și recunoștința față de cei morți se mărește cu cât înaintează civilizația. Ele sunt răsfrângerea tuturor silințelor, ce au pus dâșii spre a face din noi ceea ce suntem. Și vor fi cu atât mai răsplățiți, cu cât solidaritatea, ce ne leagă de trecut, va fi mai strânsă».

II

Barițiu a muncit o jumătate de veac neîntrerupt pentru a face să devină cât mai strânsă această solidaritate ce ne leagă de o parte de trecut, de alta, toți contemporanii, care cu acel aș sânge, de aceeași limbă și lege cu noi. Solidaritatea națională a tuturor Românilor de sub diferite stăpâniri a fost lozinca de căpetenie a întregii sale activități ziaristice.

Născut la 12 (24) Maiu 1821 la Jucul-de-jos, în comitatul Clujului, Gheorghe Barițiu a fost descendentul unei vechi familii de preoți. Tatăl său, Ioan Pop-Barițiu, după 3 generații de înaintași ai săi l-au precedat în slujba preoției, s-a dedicat și el acestei cariere. După terminarea învățăturilor în școalele din Blaj, Cluj și Arad, a luat de soție pe Ana Rafilă, fiica preotului gr. or. Simion Cornea, de origine din Moldova³, și a slujit timp de 60 de ani la altarul Domnului (1806-1869), silindu-se a fi bun povățuitor al poporului și a da cea mai aleasă creștere numeroșilor săi copii, dintre care cel mai mare Gheorghe, era menit să ajungă o podoabă nu numai a familiei, ci a neamului întreg.

Gheorghe ne spune despre tatăl său, că era «un adevărat Ardelean, concrecut, cum se zice, cu munții și văile patriei sale, astfel încât lui îi era peste putință, ca să-și facă idee de vre-o altă patrie, care să se poată asemena cu Transilvania lui». De aceea niciodată n-a încuviințat, ca vreunul din fiii săi să părăsească țara aceasta. Adeseori le vorbea cu însuflețire despre Gheorghe Șincai, care i-a fost profesor pe timpul, când învăța la școalele din Blaj. Și

³ Cf. schița autobiografică a lui *Gh. Barițiu* publicată în broșura: «*Academia Română - Informațiuni asupra trecutului și a membrilor săi*», București, 1903, p. 19-20, precum și Autobiografia lui Barițiu, publicată în Sibiu la 189, cu o prefață de Dr. C. Diaconovich.

văzând preotul Ioan aplicarea fiilor săi spre învățătură, le spunea adeseori, cât în glumă, cât în serios: «Mă, luați seamă, să nu pățiți și voi ca Șincai. Știți voi ce vă zicea moșul vostru: Nu e bine învățătura multă fără minte și mai multă».⁴

Însușirea de Ardelean adevărat o moștenise dela tatăl său și Gheorghe, care n-a putut fi înduplecat niciodată să părăsească Transilvania, deși i se oferise în Moldova și Țara Românească situații cu mult mai favorabile și mai răsplătite, decum putea să le aibă aici în patria strămoșească.

El a ținut seamă de înțeleptele cuvinte și sfaturi bătrânești ale tatălui său - și cu toate că soarta l-a împins adeseori în situații primejdioase, decum au fost pățaniile lui Șincai, - din vârsta fragedă a tinerețelor și până la adânci bătrânețe, s'a silit neconținut să-și îmbogățească cu învățături folositoare și variate mintea multă și ageră, ce i-a dat Dumnezeu.

Gheorghe își petrecu anii copilăriei în evlavie și liniște cuvioasă a casei preoțești, unde cea dintâi carte, ce i s'a pus în mână, fu psaltirea, iar în loc de dascăl, care să-l învețe a ceti, bunicul său a fost acela care i-a descurcat rostul și taina slovelor bătrânești. La vârsta de 8 ani fû trimis dimpreună cu fratele său Alexandru la Trascău, să învețe carte ungurească și latinească. De aici ajunge peste 3 ani la Blaj, iar peste alți 5 la Cluj, pretutindeni fiind cel dintâiu în ale învățaturii.

După terminarea gimnaziului, cu toate că profesorii săi din Cluj îl îndemneau să studieze dreptul, Barițiu se întoarce iarăși la Blaj și intră în seminar cu gândul de a se face mai târziu preot, după cum va fi fost dorința părinților săi și după cum cerea tradiția familiară a caselor preoțești, ca darul preoției să nu se piardă, ci să se moștenească din tată în fiu.

⁴ Cf. «Transilvania», an. II. (1869): Necrologul preotului *Ioan Pop-Barițiu*, scris de Gh. Barițiu

Cei patru ani petrecuți în seminarul din Blaj au fost de o influență hotărâtoare pentru dezvoltarea ulterioară a tânărului Barițiu. Aici a început a-și cercă iscusința condeiului, compunând ori traducând și localizând câte o piesă de teatru pentru reprezentațiile, ce începuse a da cu colegii săi în sărbătorile Crăciunului, iar în ceasuri de avânt liric murmurând, ca orice tânăr, sfioase șoapte în versuri, cărora nu le era dat să vadă lumina tiparului, căci după propria mărturisire a autorului lor, din tot ce a scris până la vârsta de 25 de ani nimic n'a păstrat, pentru că «n'a meritat de loc».

O excepție formează totuși versurile intitulate *Instrăinații* «compuse de Gh. Barițiu și la anul 1835 cântate de diletanții din clerul cel tânăr pe teatrul seminarului din Blaj».

Aceste versuri le-a publicat mai târziu, la anul 1838, Barițiu în Nr. 18 al Foii literare din Brașov, în forma următoare:

Un tânăr:

*«Murăș, Murăș apă lină
Prea de mulți străini ești plină,
Someș, apa ta-i prea rece
Că de veacuri zece
Împrejurul tău n'am stare
N'am bine și 'ndestulare!
Oh, ce 'ntristare!
Arieșul sărăcește
Oltul tot se mai iuțește
Streiul seacă, ostenește
Nici una nu crește*

*Târnavele-s prea sărate
Tulbure-n mol înglodate,
Oh, ce răutate!
Munții reci fără simțire
Câmpii fără de rodire
Toate 'mbracă altă fire,
Oh, tristă privire!
Trecem, trecem frați dincoace
Unde cerul toate coace
Vântul suflă pace».*

Un bătrân:

«Anul trece, altul vine
 Eu tot nu mai dau de bine Când
 va fi să-mi însărine Zilele de
 dureri pline.

 Șaptezeci de ani și șase
 Fără țară, lege, casă
 Nedreptățile m'apasă
 Ah. sfârâmate-a mele oase!»

Un înger:

«Priviți, vedeți colo departe
 Cum ceriu'n două se imparte,
 Fiul timpului sosește
 Și spre voi privește
 Treceți, mergeți înainte Cererea
 voastră fierbinte
 E luat 'aminte! »

Din cuprinsul acestor versuri primitive se vede, că tânărul de 23 de ani era muncit de gânduri serioase, îl nelinișteă și pe el soarta tristă a neamului și căuta să se mângăe pe sine și pe ai săi cu nădejdea într'un viitor frumos, pe care îl va aduce «*fiul timpului*»...

În aceste încercări modeste de versificație s'ar fi putut întrezări de pe atunci preludiul unei activități serioase și impunătoare, ce avea să urmeze în curând.

După terminarea cursurilor seminariale, lui Gheorghe Barițiu i s'a încredințat catedra de fizică la liceul din Blaj, unde n'a rămas decât un an, căci, chemat fiind la Brașov ca profesor la școala neguțătorilor români, a venit în acest oraș, unde i se oferia teren de muncă rodnică și binefăcătoare. La 1836 deschise școala românească din cetatea Brașovului numai cu 12 elevi, dar numărul acestora se urcă repede la 80, așa că în curând trebui să cheme ca profesor ajutător și pe Andrei Murășan, încruntatul cântăreț al durerilor

seculare. Cu ajutorul acestuia organizează și conduce Barițiu școala neguțătorilor din Brașov timp de 9 ani, și ar fi rămas probabil și mai departe la această catedră ca profesor, dacă starea slabă a sănătății sale nu l-ar fi silit să o părăsească. Înșuși ne spune că de nu s-ar fi lăsat de profesorat, l-ar fi costat viața.

La anul 1841 Barițiu se căsătorește cu Maria, fiica văduvei Sofia Belisar din Brașov. Nași i-au fost Dr. Pavel Vasiciu și soția lui Juliana. Viața lui familiară a fost la început tulburată întrucâtva prin purtarea arogantă și pretențioasă a soacrei sale, despre care Barițiu scrie, într-o însemnare din 1841, că era o «o femeie semismintită și rea, precum abia vor mai fi 10 ani în Brașov, a și început să facă pretențiuni de acelea, cu care dusesse pe bărbatul său la desperanță și mormânt. Eu - continuă Barițiu - deși mă costă mult, i-am înfrânt reînța grecească; pentrucă pe cât fie-să are temperament ilar și flexibil, pe atât muma sa este furioasă și nebună, care i se trage dela o educație desmerdată peste măsură».

Cu soția sa Maria se înțelegea însă Barițiu destul de bine și pare a fi iubit cu căldură nu numai înainte, ci și după cununie. Aceasta ar rezulta și din poezia intitulată «La Maria», publicată de G. B. în numărul 42 al «Foi pentru minte» din 18 Octombrie 1843, și în care sentimentele de iubire sunt talmăcitate în următoarele versuri cam noduroase și încâlcite:

«Nume, ființă din ceruri zimbire
Nădejde, frumseță, a vieții delir.
Focul plăcerii născut din iubire
Pruncă Minervei, fiu de zefir,
Fulger ce-aprinzi atâtea simțiri,
Nădejdea-mi nestinsă chiar a prunciei
Țerm de fericire, gândirea veciei

Templu sfințit în a mele priviri;
 Singur cuvântul în care minte
 O mumă, un frate, o sor' și părinte,
 Plăcerea-mi, vieța, totul pe cer
 Emblema iubirei minut din eter,
 Tu ești Mario scumpa ființă
 A vieți-mi ferice, nume ce ador.
 Aurora simțirei, întâiul amor.»⁵

Căsătoria lui Barițiu cu Maria Belisar a fost binecuvântată de Dumnezeu cu 9 copii, dintre care 4 au murit în vârsta prunciei, iar 5 au rămas în viață: 1 fiu și 4 fiice.

Dar nu viața familiară a lui Barițiu ne interesează în primul rând, ci mai ales activitatea lui ziaristică, literară și culturală. Căci viața lui dela 1838 înainte este strâns legată de soarta foilor sale, și acestea iarăși sunt răsunetul sbuciumărilor prin care au trecut Românii ardeleni de atunci până la 1893, anul morții lui Barițiu.

III

Curând, după sosirea lui Barițiu la Brașov, în această cetate de întâlnire a Românilor despărțiți prin hotare geografice și graniți politice, un drum nou se deschide vieții sale, drum greu și prea puțin umblat, pe care înainte de Barițiu nici un Român ardelean și după el iarăși foarte puțini l-au putut străbate cu atâta cinste și ispravă.

⁵ Cf. și notația lui *Barițiu* din *Transilvania*, 1870, pag. 142.

În cartea sorții nu eră scris ca glasul lui Barițiu să se piardă în fumul de tămâie al unei bisericuțe de pe Târnave, nici în colbul școalei negustorești din Brașov. Un amvon, o catedră ar fi fost locuri cam înguste pentru acest belșug de energie, care sălășluia în inima lui, predestinându-l a munci pentru împlinirea unei misiuni mai grele, ale cărei binefaceri trebuiau să se resfrângă asupra neamului nostru întreg. Nu duhovnic al câtorva sute de suflete, nu profesor de fizică ori științi comerciale, ci un dascăl al mulțimii, marele și neobositul dascăl al neamului și al vremii sale: iată ce eră să devină Gheorghe Barițiu, căruia i s'a zis mai târziu - și nu fără merit - Nestorul ziaristiceii românești din Ardeal.

Alături de catedra modestă, de unde glasul său propovăduitor al culturii răsună numai la auzul câtorva zeci de elevi, Barițiu își crease încă din 1838 o catedră cu mult mai interesantă. Întemeiând la începutul acestui an, în tovărășie cu tipograful Ioan Gött *Foaia literară* (intitulată mai apoi «Foaia pentru minte, inimă și literatură») iar cu două luni mai târziu «Gazeta de Transilvania»⁶ el a știut să întocmească și să conducă foile acestea cu deosebită iscusință, încât ele au devenit cea mai bună școală de redeșteptare a simțirii și conștiinții naționale nu numai la Românii din Ardeal și Țara Ungurească, ci și la cei din Principatele Unite.

În coloanele acestor foi dela Brașov s'au întâlnit aproape toți scriitorii mai de seamă ai Românilor, contribuind cu scrisul lor la opera de cultură și educație națională, ce se îndeplinea printr'însele de amândouă laturile

⁶ Tovărășia cu Ioan Gött a fost necesară, căci un Român cu greu ar fi putut să obțină în acele timpuri concesiune pentru un ziar politic, cum era «Gazeta». Concesiunea i s'a dat lui Gött numai în 8 Martie 1838, în următorii termeni: «Dignata est Sua Majestas Sacratissima virtute altissimae resolutionis regiae de dto 13 Ianuarie a.c. editae clemeter indulgere, uti Ioannes Gött ephemerides, ad quas linguis germanica et hungarica edendas facultatem iam obtinuerat, lingua etiam valachia edere possit ea sub conditione, ut unum earum exemplar semper Cancellariae Regiae Transilvanico-Aulicae exhibeat semtque censurae legibus stricte conformet». (cf. «*Observatoriul*» din 1885, nr. 36)

Carpaților. Barițiu însuși ne spune, că «toți știau să poarte peana, simțiau plăcere a stă cu mica redacțiune în comunicațiune, și scopul tuturor eră, ca pe lângă înaintarea literaturii să ne dăm și educațiune politică, a cărei lipsă o simțiam foarte tare mai vârtos când reflectăm în noi, că se poate să ajungem și epoce grele»⁷.

Deși luptând la început cu multe greutăți și dibuind pe cărări neumblate, Barițiu a reușit totuși să dea foilor sale o direcție hotărâtă, îmbrățișând cu egală sollicitudine interesele Românilor de subt oricare stăpânire și silindu-se a-i îndrumă pe toți spre o țintă superioară: spre unitatea în simțire și cultură națională.

Vasta corespondență a lui Barițiu, care se păstrează la Academia Română, ne arată în mod destul de lămurit, cum înțelegea el să facă gazetărie românească aici în Ardeal, totdeauna în sens național și educativ, chiar și în cele mai amenințătoare împrejurări. Sunt cât se poate de instructive acele scrisori, care ne prezintă pe redactorul și colaboratorii foilor din Brașov la masa lor de scris: condeii alergând pe hârtie și sămănând în șire respicate idei sănătoase, iar mintea lor cutreerând neobosită prin toate colțurile locuite de Români, chemându-i pe toți la o vieată națională conștientă, prin muncă și trezvie!

Cu toată modestia puterilor și mijloacelor, este totuși măreț acest început de gazetărie, care a avut urmări atât de însemnate în vieța noastră națională, reușind a înjgheba o solidaritate trainică și productivă a capetelor gânditoare, a condeilor mai de seamă și a cetitorilor cu sufletul cuprins de dorul de a-și cunoaște frații, de sub toate stăpânirile... Barițiu «a îmbrățișat în scrisul său pe Români din toate ținuturile și a contribuit, astfel, mai mult

⁷ *Gazeta Transilvaniei*, numărul jubiliar din 1 Ianuarie 1888, pag. 4.

George Banu 19
decât oricine până la dânsul, la pregătirea unității culturale a neamului, pe care întotdeauna a prețuit-o ca cel mai mare ideal»⁸. El devenise - cum zice dl. G. B. Duică - creerul, care desăvârși a aici acea îmbinare de influențe românești și ardelenesti apusene și populariză rezultatul prin gazetele sale» (*Libertatea*, an. II, nr. 6). Barițiu avea încredere nebiruită în puterea de viață și în destoinicia culturală a poporului nostru.

Aceasta îl făcea să privească cu destulă liniște încercările ostile naționalității și limbii române. Și îi da tărie să răsfrângă cu demnitate atacurile ce se deslănțuiau adeseori cu înverșunare asupra comorilor sufletești ale neamului nostru. La 1842, când dieta ardeleană se ocupă cu planul de a pune piedici artificiale în calea dezvoltării limbii și naționalității române, Barițiu scriă într'un articol⁹ («discurs») că pretextele, prin care cearcă să-și motiveze antagoniștii limbii române tendințele lor, sunt ca Românii să poată înainta cu ajutorul limbii maghiare, 1 în cultură, 2 la dregătoriile publice și 3 să devină patrioți buni («ca și când n'ar fi»...). Examinând aceste chestiuni «sine ira et studio», Barițiu își pune următoarele întrebări: 1. oare în secolul al XIX-lea și în starea politică a Europei de azi o nație ca cea română se poate stânga și preface în nimic? Și 2. dacă aceasta s'ar putea oarecând, nimicirea Românilor folosire-ar cuiva? Răspunsul la aceste întrebări, zicea Barițiu, că îl va putea da oricine, dacă va cunoaște elementele de viață ale Românilor, și anume: 1. numărul lor considerabil; 2. vârsta vieții lor naționale și cunoștința, că ei au o limbă dulce și în stare cu mult mai ușor de a se îmbogăți și cultivă decât oricare alta de rangul și starea ei; tot astfel au o literatură, «deși pruncă, dar pornită pe cărarea sigură a perfecției»; 3. cel mai puternic zid apărător al naționalității Românilor este biserica, este religia lor orientală, pe care ei

⁸ N. Bănescu: *Gheorghe Bariț. - rolul său în cultura națională*, Vălenii-de-Munte, 1910, pag.

31

⁹ «Românii și maghiarismul», în *Foaia pentru minte*, etc., 1842, un. 9-11.

numai cu ajutorul limbii lor naționale învață a o cunoaște, încât acela, care ar izbi în limbă, n'ar putea să nu izbească și în religie... și afară de niște fanatici și nebuni, cine va cuteza în secolul al XIX-lea a izbi într'acestea? (se întrebă, fără să poată prevedea că răspunsul la această întrebare a lui îl va da tocmai începutul secolului al XX-lea; 4. tot ca mijloc de apărare și rezistență mai amintește Barițiu și «strânsa comunicație» cu Românii din Principate. Iar la a doua întrebare răspunde Barițiu, că nimicirea naționalității românești, chiar de ar fi aceasta cu puțință, ceea ce nu este, nu numai că nu ar aduce folos patriei și aristocrației maghiare, ci dimpotrivă scădere multă și împuținare de puteri și mai multă... «Cum că nația maghiară este aziatică, izolată aici în Europa, aceasta o cunoaștem în toată puterea cuvântului. De ce se cuvine Maghiarilor a se întări prin topirea altor nații cu a lor, aceasta lăsăm altora să o judece. Iar, cum că nația maghiară ar fi menită de niște puteri nevăzute a sta ca zid apărător, în contra unei emigrații despre Nord încoace, de aceasta ne îndoim foarte. Noi pe ungurime nu ni-o putem socoti ca zid apărător, fără ca să nu fim siliți a o lua în strânsă legătură cu toate celelalte elemente ale monarhiei austriece... Au nu cu acelaș, dacă nu cu mai mare drept poate strigă nația românească din toate puterile în auzul Europei întregi, cumcă pe dânsa atât prin poziția geografică dealungul Dunării, și iarăși umbrită de Carpați, cât și prin deosebirea în naționalitate de cătră slavism și iarăși prin înrudirea națională cu Italienii, Francezii, Portugalii (60 milioane cu totul) chiar providența, chiar ursita națiilor a merit-o a se face păzitoare (neutrală măcar dacă vă place așa) de cel mai scump canal și drum de comunicație a Europei, pe Dunăre?»

Asupritorilor de pe atunci le adresează următoarele cuvinte: «Rogu-vă judecați înșivă, sila morală sau fizică ce v'ar putea folosi față de acest popor sănătos... Vedeți, domnilor, în loc de a îngreșoșă și îndepărtă pe Români cu

astfel de pretenții, ați face cu mult mai bine, dacă uitând toate spaimele veacurilor, ați da mâna frățescă și ați încheia o prietenie, de care aveți trebuință. Pentru că știți d-voastră, că Dunărea sau niciodată nu o veți stăpâni sau numai în prietenie cu Moldavo-Românii și chiar la întâmplarea din urmă iarăș numai spijiniți de Austria și încurajați de Europa...»

Asupra acestor chestiuni revine Barițiu adeseori în foile dela Brașov, cât și cele întemeiate mai târziu și conduse tot de el: în «Transilvania» și «Observatoriul». Astfel în numărul 1 al *Gazetei*, din 1872 mărturisește aceeași convingere, scriind: «Văd și eu mai pe fiecare zi luându-se măsuri, care țintesc la omorârea naționalității române; cu toate acestea fiindcă eu cred, precum am crezut totdeauna, în imortalitatea elementului național-român, nu mă tem, că nu vor fi în stare să sugrume naționalitatea română. Iară dacă totuș ar fi posibil vr'odată un asasinat ca acesta, atunci acesta s'ar putea executa numai și numai cu ajutor nemțesc; însă așa, că odată cu a Românului, ar bate și oara ultimă a națiunii ungurești. Domnul cu sclavul în acel aș mormânt; așa ceva s'ar mai putea».

Barițiu erà convins că activitatea sa ziaristică este de folos atât națiunii române, cât și patriei. Deaceea când s'a găsit la începutul anului 1843 un profesor Szilágyi, care a scris sub titlul *Panvalahism*, în ziarul unguresc din Cluj *Mult és Jelen*, despre tendințele românești, exprimându-și părerea de rău, că în țeara aceasta. se tipăresc și gazete românești, Barițiu nu întârzie a combate rătăcirile acelu profesor ungur, arătând că nu numai «românimea, ci mijlocit și însăși patria câștigă foarte mult prin o publicitate românească încă atât de subțirică. Căci, să nu creadă cineva vreodată, că Românului precum educația morală-religioasă și intelectuală, așa și o educație oarecare politică i se va putea da în vreo altă limbă, decât numai în limba maicei sale și orice altă încercare spre astfel de scop ar însemna a vrea să respingi pe Român în

veacul cel întunecos, în care lui îi erau ochii legați prin limba slavonă». Ca încheiere, declară Barițiu autorului ungar că, dacă prin *panvalahism* vrea să înțeleagă o deșteptare a nației românești *preste tot* cătră cunoașterea drepturilor sale omenești, patriotice și naționale, atunci Românilor nu le poate fi rușine de această nouă caracterizare; iar dacă înțelege prin *panvalahism* altceva orice, atunci panvalahismul rămâne a fi o fantomă reprodusă prin felinarul magic al unor creeri exaltați»¹⁰.

«Deșteptarea națiunii cătră cunoașterea drepturilor sale» Barițiu era convins, că nu poate mijloci în alt chip decât prin răspândirea culturii naționale în straturi cât mai largi și prin trezirea unei iubiri conștiente pentru comorile limbii, în care trăește sufletul națiunii. Aceste mijloace de asigurare a viitorului național știa că sunt destul de puternice, ca cu sprijinul lor Români să poată înfruntă oricând primejdiile, ce le-ar aduce asupra vieții lor naționale diferitele schimbări politice ale patriei lor. Căci «viața genetică (a naționalităților din Transilvania) nici decum nu mai atârână dela schimbăturile instituțiilor politice, ci mai curat numai dela gradul culturii lor spirituale și dela păstrarea limbii lor în cărți, în jurnale, în școală, în biserică, în familie, încât aceia va fi mai văzută și mai respectată, care va și arată mai multe produse ale minții și spiritului»¹¹. De aceea Barițiu n-a încetat a propaga în toată viața sa necesitatea unei educațiuni curat românești nu numai prin școală și biserică, ci mai ales în sânul familiei. Adeseori biciuiește pe Români, cari îngăduie să pătrundă în sanctuarul familiei lor vre-o limbă străină.

Indignarea contra acestora îi stoarce într'un rând mărturisirea, că de-ar avea dânsul feciori câți patriarhul Iacob, nu ar suferi pe nici unul să-i gângăe

¹⁰ Cf. articolul: *Ce este panvalahismul?*, semnat de G. Barițiu profesor, Foaia, 1843, n. 6

¹¹ *Foaia pentru minte*, 1848, pag. 96.

în limbă străină, ci mai întâi în a mamei sale.¹² Într'un articol, intitulat «Episcopul»¹³, vorbind despre traducerea cărților bisericești în limba națională, arată cât «de minunat este farmecul limbei naționale unit cu religia. Poate din această pricină zic cei mai ageri politici și filozofi ai zilelor noastre: Nații crești ne pot fi apăsate, însă niciodată sugrumate». Și mai departe continuă: «În adevăr cea mai mare hulă și batjocură, ce poate face Evangheliei lui Hristos, este a o predică pe aceia popoarelor în limba pe care ele nu o pricep nici decum sau li-o propune în traducții rele, false, mincinoase. Au nu este aceasta tot atâta ca și când ai zice acelor popoare: "Voi barbarilor, nu meritați a pricepe învățătura creștinismului; să rămâneți pururea mai aproape de vite ca de oameni; voi să vă ajungeți¹⁴ numai cu scoarța credinței, cu nește ceremonii, care bat la ochi și vă fac să căscați gurile ca oricare sălbatici, ca fiarele. Iar limba voastră voi popoarelor, nu limbă, ci e lătrătură, cu care nu trebuie să se spurce scripturile." Așa degrabă Evanghelia, creștinismul și omenirea, toți aceia, care nu voesc a se predică cuvântul lui Dumnezeu tuturor popoarelor în limbile lor mateme; așa calcă ei în picioare porunca lui Hristos: mergeți, învățați la toate popoarele, luați spirit sfânt, ca să vorbiți în toate limbile. De aci urmează, că episcopul ca bun păstor care-și dă sufletul pentru oile sale, pe toți contrarii serviciului dumenzeesc în limba națională îi privește de dușmanii religiei și ai omenirii, antichriști care nu voesc lățirea adevărului evanghelic, ci pretind repezirea popoarelor în baratrul¹⁵ neștiinții și al barbariei, pentru ca cu atât mai ușor să le poată încălecă și călcă; deci el îi mustră precum se cuvine a face un bărbat

¹² *Foaia pentru minte*, 1843, pag. 407.

¹³ *Ibidem*, 1848 nr. 2 și 3, pag. 18-20

¹⁴ Să vă mulțumiți.

¹⁵ Prăpastia.

apostolic, păsându-i numai de adevăr, iar nu de periculoasa lor favoare, precum nici de răzbunarea lor».

«Nici acelora nu dă episcopului cea mai puțină ascultare, care pretind ca popoarele, spre a înțelege serviciul dumnezeiesc, să învețe cutare limbă străină; ci el pe asemenea pretendenți ai are cel puțin de oameni smintiți, cărora le cășună a conrage milioanele de suflete în prea îngustul spațiu al unei gramatice. Cuvintele îi sunt acestea: "Dumnezeu dacă voia a fi lăudat numai într'o singură limbă, lăsa numai una pentru întreaga omenime, plăsmuia organele vorbirii întocmai la toți oamenii cu exactitate matematică de $2 = 2$. Însă Dumnezeu nu voi așa, ci puse naturei alte legi, de a se forma sute de limbi, căci voi a fi lăudat într'o varietate minunată. Apoi oare nu ar fi tiranie mai mult decât sultanică a pretinde ca sutele de mii și milioanele de oameni să-și piardă timpul învățând cutare limbă stămpată¹⁶ de sfântă, legiuită prin unii egoiști sau fanatici? Varietatea popoarelor nu e lăsată de Dumnezeu, pentruca ele să-și petreacă vieța învățându-și limbile unul altuia, ci pentruca să se cultive fiecare mult-puțin în limba suptă dela mama sa. A învăța limbi poate numai o frunte, o lamură a popoarelor, nu și popoarele întregi, care în puținul timp, ce le rămâne dela câștigarea pâinii de toate zilele, abia pot învăța a-și cunoaște religia, patria (geografie și istorie), o aritmetică pentru vieță, o meserie. Deci episcopul cu durere de inimă își aruncă a sa privighere mai vârtos asupra școalelor elementare din dieceza sa, în care nu suferă a se amestecă alte învățături superflue, ci prescrie strâns învățătura celor neapărat trebuitoare, toate în li'inba poporului. Iar în seminarele clericilor, cari se prepară la preoție, pune compunerea și rostirea predicilor și ale catehizațiilor în limba poporului de cea mai neapărată condiție spre a dobândi parohii mai bunișoare; căci altminterea toată învățătura lor de atâți ani și toată deprinderea

¹⁶ Timbrată.

lor în dialectica sacră nu plătește nimic, dacă ei ca păstori nu știu vorbi cu oile lor într'o limbă înțeleasă de toți, ușoară, pătrunzătoare la minte și la inimă."

Barițiu eră deosebit de darnic întru a da sfaturi și povețe tuturor tagmelor de oameni. Pe învățători și profesori îi îndemnă să stăruască pentru o îmbunătățire a creșterii morale a tinerilor noștri, ca aceștia să nu ajungă răsfățați, moleșiți și subjuțați de patimi, ci să iasă din ei buni conducători și apărători ai poporului.¹⁷ Iar când vedeă că acești luminători ai tinerimii nu sunt destul de harnici și însuflețiți pentru misiunea lor, nu se sfiă să exclame: «Strângeți pe dascăli și profesori în curele, ca să nu fure timpul școlărilor!»¹⁸

Precum școala trebuie să fie ca o biserică pentru prunci, tot astfel și biserica trebuie să fie o școală pentru oamenii în vârstă. Arhieriei și preoții să-și aducă aminte, că Mântuitorul le-a zis nu numai să boteze, ci și mai vârtos să învețe. Iar într'un articol intitulat «Icoana preotului»¹⁹ spune Barițiu, că «înflorirea unui cler apune numai prin *lenea* lui»; de aceeaia îndeamnă pe toți preoții români la mai multă învățătură și la muncă însuflețită pentru binele poporului nostru, căci altfel ni se prăbușesc toate ale noastre numai din cauza trândăviei («Ruunt res nostrae sola inertia nostra» sau: «Prin multă lene se afundă clădirea», cum scrie Ecclesiastul c. X. v. 13).

Tot asemenea îndemnă Barițiu neconținut și pe omul din popor, pe neguțătorul, meseriașul și intelectualul român la împlinirea cât mai zelosă și mai conștientă a datorințelor față de familia, biserica, neamul și patria sa.

Astfel a ajuns el din profesorul tânăr al școalei neguțătorilor brașoveni un neobosit povățuitor al tuturor Românilor iubitori de carte și doritori de înaintare, un adevărat educator al mulțimii.

¹⁷ *Gazetă*, 1844, nr. 13 - 16, art.: "Sărăcia"

¹⁸ *Foaia*, 1848, pag. 94.

¹⁹ *Foaia*, 1847, nr. 10

Cătră sfârșitul anului 1846²⁰, când Barițiu eră bolnav și aveà de gând să se lase de ziaristică, Aron Florian îl îndemnă să continue scriindu-i: «toți cei bine gânditori zic fără frică de a greși, că fără Gazeta României nici în 50 de ani n'ar fi ajuns, unde se află astăzi»²¹.

De aceasta și din alte asemenea mărturisiri se vede, că opera de educator a lui Barițiu începuse a fi înțeleasă și prețuită în mod favorabil din partea contemporanilor.

În curând ea fu întreruptă prin anii de vijelie și sdruncinare politică-socială 1848 - 1849, când Barițiu fu silit a părăsi Ardealul, căutându-și adăpost în Țara Românească. Casa lui fu atunci jăfuită, tânăra-i soție cu un copil la piept, cu altul de mână, pribegi fără mângâiere. Barițiu ajuns la prinsoarea Muscalilor, fu purtat dela Cămpina la Ploești, apoi la Cernăuți, și aici aruncat în fiare, de unde scăpă numai prin intervenția fraților Hurmuzaki, care știură să-l îmbrăçozeze cu toată căldura, manifestând și mai târziu frumoase sentimente de prietinie pentru «acel bărbat cunoscut Românilor prin genialele sale sârguinți spre deșteptarea și întărirea spiritului național», cum scrie Doxachi Hurmuzaki într'o epistolă a sa²² dela începutul anului 1850.

După potolirea revoluției Barițiu se întoarce iarăși la Brașov și continuă cu redactarea foilor. Dar după 2 luni, la 25 februarie 1850, i-se interzice din partea guvernului a mai scoate foile sale, deoarece începuse a publica raportul lui Avram Iancu și ordinului de a suprima publicarea n'a voit să-i deà ascultare. Când apar iarăși foile, în toamna anului 1850, ele nu mai au

²⁰ La 1841, deasemenea voise Barițiu să plece din Brașov; Ioan Maiorescu a reușit însă a-l îndupleca să rămână, "dacă a rămas, meritul este al lui I. Maiorescu; putem fi veseli, că mână acestuia se identificase atunci cu a providenței, când scrià mereu scrisori pentru împăcarea certărilor". (*G. B. Duică: Libertatea II. nr. 6*).

²¹ Cf. «Neamul Românesc», revista d-lui N. Iorga, - an. III, nr. 129.

²² Cf. N. Bănescu: *Corespondența familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Barițiu*. Vălenii de munte 1911, pag. 64.

pe Barițiu ca redactor, ci pe blajinul Iacob Murășan, numit din partea guvernului, care impuse Gazetei pajura cu două capete, chipul biruitor al stăpânirii austriace. Barițiu a rămas însă și mai departe cel mai de frunte colaborator al foilor, cărora dânsul le-a dat ființă, și urma să le imprime, la începutul erei constituționale, iarăși pecetea personalității sale de o tenacitate dîrză și neînduplecată. «Gazeta» cu pajura în frunte nu putea să fie pe placul lui Barițiu, care o numește mai târziu «oficiala lui Bach și slujnica absolutismului»²³.

IV

Pe lângă activitatea sa ziaristică Barițiu a redactat între anii 1852 - 1864 și un calendar românesc, a colaborat cu Gavril Munteanu la dicționarul german-român 1853-1855 și a compus și un dicționar unguresc-românesc (1869), nelipsind în același timp a-și îndrepta atențiunea și asupra unor însemnate probleme de economie națională.

În anul 1852 el stăruie pentru înființarea fabricii de hârtie la Zernești. În scopul acesta călătorește prin Austria, Germania, Belgia și Franța spre a procura cele pentru fabrica, al cărei director a rămas timp de 20 de ani, până când întreprinderea «a trebuit să capituleze dinaintea teribilei concurențe străine»²⁴.

Pe timpul încercărilor constituționale dintre anii 1860-1867 și chiar în era dualismului Barițiu avu rol însemnat și în politica națională a Românilor ardeleni participând cu însuflețire și cu povață înțeleaptă la conferințele naționale din 1861 și 1863, la dieta ardeleană din Sibiu și la senatul imperial din Viena. Cum înțelegea lupta națională-politică și cum privea raportul dintre

²³ Cf. *Telegraful Român* 1866 pag 352, articolul: "Bucurie de frică" reprodus din «Albina» și atribuit lui Barițiu. Articolul e îndreptat contra redactorului Iacob Murășan și semnat de: "Cinci inși"

²⁴ Cf. Autobiografia lui G. Barițiu, Sibiu 1892, p.35.

Români și celelalte naționalități ale Transilvaniei, arată în mod lămurit și răspunsul ce a dat Brașovenilor, care în 20 Ianuarie 1861 au aranjat în onoarea lui o impunătoare serbare ca semn de recunoștință pentru serviciile sale naționale.

«Cât pentru consolidarea fraternității între noi Români și națiunile surori - spune Barițiu²⁵, - neg în fața ceriului și a oamenilor, că ar exista vre-o ură între națiuni. Ura, urgia și frecările nu există între națiuni, ci între coterii, oligarhii și clase privilegiate.

Poporul unguresc a avut aceeași soartă ca noi; asemenea și Săcuii; iar așternutul poporului săsesc n'a fost de trandafiri. Să distingem deci bine între națiuni și coterii. Între națiuni ușor se poate restabili fraternitatea. Românul din partea sa, condus de interesul său sănătos și nestricat, își are scris pe flamură: solidaritatea națională, libertate constituțională, scăpare de absolutism, de anarhie și ohlocrație, combaterea terorismului, ori de unde ar veni, și frățescă conlucrare cu națiunile surori, spre fericirea patriei».

Când pronunță sau scria cuvântul *patrie*, Barițiu se gândia mai ales la Transilvania, a cărei importanță pentru națiunea română el o înțelesese atât de bine.

În autonomia Transilvaniei vedeă Barițiu un scut de apărare a naționalității române și un frumos teren de luptă pentru dobândirea drepturilor ei politice. De aceea a fost totdeauna un ireductibil apărător al acestei autonomii, pe care a introdus-o ca postulat politic și în programul nostru național din 1881, după ce luptase timp de 2 decenii, zadarnic, pentru apărarea și salvarea ei. Dacă autonomia Transilvaniei n'a putut fi salvată și dacă chiar legile, favorabile pentru Români, ale dietei ardelene din 1863- 4 au fost mai târziu desființate, Barițiu era într-un timp dispus a crede, că

²⁵ *Cartea de aur* vol. II. (1902) pag. 218.

aceasta s'ar fi întâmplat și din cauza unor greșeli ale conducătorilor noștri politici, care «puneau foarte mult pond pe promisiunile Vienei» și de aceea ar fi accelerat intrarea deputaților ardeleni în senatul imperial din Viena la 1863, pe când dânsul stăruia ca deputații ardeleni să intre în senatul imperial numai după ce promisiunile făcute atât cu privire la autonomia Transilvaniei, cât mai ales la asigurarea drepturilor politice ale națiunii române vor fi regulate mai întâiu în dieta ardeleană «sanctionate de monarh și cuprinse în *diploma inaugurală* consacrată prin jurământ».²⁶

Cu toate acestea a luat și Barițiu parte activă la ședințele senatului imperial din Viena, unde s'a convins și mai mult, că autonomia Transilvaniei nu erà îndeajuns asigurată. Față de dieta din Cluj dela 1865, care aveà să înmormânteze autonomia Transilvaniei; Barițiu îndemnà pe Români ardeleni să observe tactica pasivității, cum a stăruit și mai târziu pentru pasivitate față de cea din Pesta, după ce încercarea lui cu memorandumul, - pe care l-a prezentat monarhului, la sfârșitul anului 1866, dr. Ioan Rațiu în numele a 1493 de Români ardeleni, - a rămas cu totul zadarnică.

Pentru încercarea aceasta a avut Barițiu să îndure multe atacuri și ironii. Era învinuit că el «a stricat tot ce a fost solid ar la Români», că «mai bine dorià să fie primul în satul fracțiunii, decât al doilea în Roma» și că numai ambiția de a ajunge și el într'un rând cu episcopii Clein, Adamovici, Bob, Moga, Leményi etc. l-ar fi îndemnat să sfătuiască pe Români a înainta acel memorandum, care nu puteà să aibă nici un rezultat, căci pe când acțiunea amintiților episcopi se răzima pe milioanele de Români, Barițiu «numai cu trupă ca a lui Epaminonda, sezând frumos la Termopilele fabricii dela Zernești, a răzbit cu petițiunea până la tron»²⁷. Barițiu firește nu rămâneà

²⁶ «Părți alese din istoria Transilvaniei» III, pag. 160.

²⁷ *Tel. Rom.*, 1867, nr. 8.

dator cu răspunsul la asemenea atacuri, ci răsplătește adeseori cu vorbe foarte aspre și usturătoare ironiile contrarilor săi.

În zilele bătrânețelor sale, Barițiu putea să se mângâie, că luptele lui pe teren politic și ziaristic i-au asigurat o mare influență asupra Românilor ardeleni și au reușit să-i câștige o mulțime de aderenți, care aprobau politica pasivității și o urmau, deși vedeau că nu vor ajunge la nici un rezultat cu ajutorul ei. Ceice stăruiau pentru continuarea activității politice asemănau pasivitatea cu încăpățânarea unui călător, care pleacă la drum pe timp frumos și apucându-l un viscol mare, cu trăsnete grele, nu vrea să se refugieze la adăpostul din apropiere, ci stă la mijlocul drumului, protestând contra cerului, care ar fi dator a se însenina de frica protestărilor lui.

Căpetenia activiștilor, mitropolitul Șaguna, acest «om politic din creștet până'n tălpi», - cum îl caracterizează Eminescu²⁸ - simțea și el, ce întorsătură nenorocoasă a adus cu sine dezastrul dela Königgrätz pentru politica națională, dar înțelegea bine, că a schimba această situație dificilă, nu stă în puterea Românilor. Barițiu aducea ca exemplu tactica politică a Croaților, care prin rezistență pasivă au reușit să asigure țării lor un cerc oarecare de autonomie și credea că, procedând la fel, ar fi putut și Românii ardeleni să împedecă unirea definitivă a Ardealului cu Ungaria. Șaguna însă vedea bine, că exemplul Croației nu se potrivește cu soarta Ardealului, care este o țară locuită de 4 naționalități, cu sentimente și aspirațiuni politice-culturale atât de diferite, pe când Croația e locuită de o populațiune omogenă, slavă, care și în trecut și-a știut afirma independența față de Ungaria, iar acum avea și puterea necesară pentru apărarea dreptului istoric, care numai acolo poate să aibă o valoare practică, unde e sprijinit pe forțe reale. Românii nu aveau însă nici pregătirea de lipsă, nici suficientă forță organizată, spre a

²⁸ Cf. *Scieri politice și literare*, vol. I, pag. 196.

salvã numai ei de ei, - prin o politicã de pasivitate, și chiar în opoziție cu celelalte naționalități ardelenne - autonomia acestei țãri. «Ca toți politiciii de talent, Șaguna erã pesimist și a calculat totdeauna cu împrejurãrile cele mai rele, nu cu cele mai bune. În deãlftel lipsa lui de încredere nu în energia, dar în judecata sãnãtoasã și oarecum realistã a conluptãtorilor sãi a fost în parte adeveritã de vreme»²⁹.

Cu toate acestea direcția propovãduitã de Barițiu a rãmas biruitoare. La aceasta a contribuit, pe lângã lipsa judecãții realiste a contimporanilor, accentuatã de Eminescu, în mãsura însemnatã și temperamentul vioiu și mintea agerã a lui Barițiu, care tocmai din aceste motive erã apreciat de contimporani nu numai ca ziarist și bãrbat de științã, ci și ca om politic. Aron Florian îi laudã «agerimea de duh și tactul rafinat prin experiențã»³⁰ iar altãdatã îl numeã într'o scrisoare³¹ «sfredel»...

Ca un monument literar al direcției pasiviste trebuie considerat *memorialul*, scris de Barițiu la 1881, tipãrit în patru limbi³² și în care se motiveazã pe larg, cu o serie respectabilã de argumente istorice și politice, singuraticele puncte ale programului nostru național.

E poate un joc al dezvoltãrii istorice și al fluctuațiilor politice, cã direcției, inaugurate și susținute cu atãta tenacitate neînduplecatã de Barițiu, tocmai nepotul acestuia i-a dat lovitura de grație prin pãșirea și reușita sa în cercul electoral Dobra. În mitologia greceascã, Chronos își nimiceã copiii; în dezvoltarea politicã și culturalã modernã lucrurile se petrec tocmai invers: copiii sau nepoții nimicesc tradițiile moștenite dela pãrinți și bunici.

²⁹ Eminescu, l. c., pag. 197.

³⁰ Cf. «Convorbiri Literare» 1908 nr. 7, pag. 10.

³¹ «Neamul românesc», an. III. nr. 93.

³² Romãnã, francezã, germanã și maghiarã.

V

Dacă în cele politice activitatea lui Barițiu n'a putut fi încoronată de rezultate practice, cu atât mai fructuoasă și mai bogată în rezultate binefăcătoare a fost activitatea lor culturală și literară.

Stăruințele lui pentru înființarea «Asociațiunii», meritele lui ca secretar și președinte al acestei instituții culturale sunt dintre acelea, care nu pot fi niciodată trecute cu vederea. Alături de Șaguna, fără a cărei energică și înțeleaptă stăruință la curtea din Viena anevoe s'ar fi putut înființa «Asociațiunea», alături de savantul Timotei Cipariu și de îndrumătorul practic Ioan c. de Pușcariu, Barițiu a fost cel mai însuflețit și mai statornic sprijinitor al lucrărilor întreprinse pentru înființarea acestei instituțiuni culturale, pentru consolidarea și înflorirea ei.

Ca secretar al «Asociațiunii», el a redactat revista «Transilvania» de la 1869 înainte și mai târziu, alături de aceasta, ziarul politic «Observatorul» (1878-1885).

Dacă la 1853, când a pornit să lumineze mulțimea prin foile dela Brașov și să trezească în Români conștiința națională, împrejurările nu-i permiteau lui Barițiu să dea un program bine precizat, ci îl făcură să pornească acest drum greu cu inima îndoită între teamă mută și nădejde sfioasă, după patru decenii de activitate ziaristică, din bogatele sale experiențe pe acest teren știu să fixeze pentru «Observatoriul» următorul program, de un vădit colorit cultural:

1. «*Observatorul*» va trata chestiuni politice, național-economice și literare.
2. Va insista pentru egalitatea de drepturi și egala îndreptățire între toate împrejurările, fără distincțiune de clase sociale, de naționalități,

de confesiuni și provincii, prin urmare va lucra pentru păciuita conviețuire a tuturor cetățenilor statului.

3. Chestiunile naționale-economice le va discuta în sensul și de la înălțimea științelor moderne.

4. Pentru înaintarea învățământului și a culturii la connaționalii și compatrioții săi va conlucra cu diligență atât de mai mare, cu cât lipsa lui se simte mai tare peste tot în patria noastră.

5. Evenimentele zilei le va înregistra după informațiuni cât se poate de sigure și le va comenta în mod obiectiv.

Se vede și din aceste puncte, cum consideră Barițiu misiunea presei naționale. Cât timp a ținut pana de ziarist în mână, el n'a încetat a fi un educator al cetitorilor săi, al națiunii sale întregi. Când observă, că mai sunt încă multe scăderi de înlăturat, se mângâia astfel:

«Ca să crești un individ bine și cum se cade, se cer 25 de ani; dară pe o națiune întregă în câți ani voiți să o creșteți, mai ales că aveți să o și emancipați politicește? Susținem cu tărie, că nici un popor nu a făcut în timp așa de scurt, progres așa frumos ca Românii»³³.

Ziaristica română începuse a răsună atunci din cele mai multe coarde. Când a observa Barițiu rivalitatea ce începuse a miji între ziarele cotidiene, scria în «Observatorul»: «Iată că apar mai dintr'odată două ziare cotidiene "Gazeta" și "Tribuna", după care se produce în publicul surprins o bucurie turburată de unele conflicte momentane purcese din presupusuri și neînțelegeri cam românești, o mică revoluțiune de spirite într'un pahar cu apă»;³⁴ - iar mai târziu constată, că toate ziarele noastre «apără cu devotament interesele națiunii românești; toți redactorii și colaboratorii lor își sacrifică

³³ *Observatoriul* din 1884, pag. 22.

³⁴ *Ibidem*, 1885 Nr. 1.

timpul, sănătatea și liniștea sufletească pentru acele interese. Din partea noastră - încheiă sfătuitoarea înțeleaptă - avem o singură rugare pentru toți: Să nu facă adversarilor bucurie prin certe intestine. Subjugaților ne stau foarte rău certele, mai ales când nu avem nici o cauză de ajuns, care să justifice discordia»³⁵

Din ziarele redactate de Barițiu - după cum mărturisește. însuși într'o schiță autobiografică - cel puțin 1/3 din suma publicațiilor a eșit din pana lui, bine rău cum se vede.³⁶

Cei ce își vor lua osteneala să cetească aceste publicațiuni, vor vedea că din pana lui Barițiu a eșit mai mult bine decât rău. Aici e potrivit să repetăm frumoasa asemănare, pe care o face d. Iorga, spunând că «scrisul lui Barițiu așa de îmbelșugat, a fost și trecător: el a fost ca acea parte din apa ceriurilor, pe care pământul o înghite fără a mai da rîuri vecinice, dar din care se înalță pe câmpiile de catifea verde și de aur palid hrana miilor de oameni, care adesea uită să mulțamească».³⁷

VI

Ceeace a rămas totuși din scrisul lui Barițiu și este mai accesibil publicului cetitor, sunt studiile sale mai întinse din revista «Transilvania» și cărțile sale de istorie. Interesul pentru istoria națională se trezi în sufletul lui Barițiu de când era student în Cluj. Atunci auzind ce absurdități propagă profesorii săi despre originea și trecutul Românilor, s'a apucat să traducă în limba maghiară istoria lui Petru Maior despre începutul Românilor în Dacia.

³⁵ Ibidem, 1885 Nr. 46.

³⁶ Cf. broșura «Academia Română», pag. 20.

³⁷ Cf. revista «Sămănătorul», an. III, nr. 19.

Traducerea aceasta însă n'a văzut lumina tiparului.³⁸ Mai târziu a tipărit

diferite articole și studii istorice în foile dela Brașov; iar ca redactor al revistei «Transilvania» a îmbogățit literatura noastră istorică cu multe studii și cercetări. Năzuind să trezească un interes mai viu pentru istoria noastră națională, a cărei valoare practică-educativă o avea în primul rând în vedere și o accentuă de repețiteori cu deosebită stăruință.

«Mulți se plâng - scria Barițiu la 1873³⁹ - că națiunea daco-română din imperiu și-ar fi pierdut sau că ar fi în pericol învederat de ași pierde firul sau mai rău a se pierde cu totul, a veni în confuziune deplorabilă pe terenul vieții publice politice-naționale. Lucru prea firesc acesta. Vai de acel om, care când se scoală dimineața, nu mai știe de loc, ce-a făcut ieri și alaltăieri, ce i s'a întâmplat înainte cu o săptămână, cu o lună. Oameni din aceștia uituci sunt supuși pe toată viața lor la confuziunile cele mai neplăcute, până ce mai pe urmă ajung de râsul și compătimirea celorlalți. Pentru ce conducătorii și frunțașii celorlalte popoare se reculeg, se orientează mai iute și mai bine decât așa numita inteligență românească; pentru ce aceasta rămâne păcălită în atâtea cazuri și ocaziuni. Pentru că alții își exercită memoria și judecata prin istorie și rămân cu trecutul în nex, în contact ne precurmat, ci noi ducem o viață publică efemeră, de Joi până apoi, trăim din mână în gură; nu voim să învățăm din trecut, nici a ne prefige un scop clar, o țintă limpede, un plan anumit și bine precugetat. Și mai crede cineva, că aceasta se poate întâmpla fără ajutorul unei istorii critice. Dar numai din atâta material, cât avem publicat până acum în limba noastră, în cauza și în interesul națiunii noastre, nu se poate scrie istoria noastră cea mai nouă așa, ca să fie demnă de acest nume, ci se mai cere, ca să adunăm la material, cât se poate mai mult și mai

³⁸ *Autobiografia*, pag. 4.

³⁹ Cf. «*Transilvania*», VI, pag. 116.

bun. Istoria noastră trebuie să ne spună adevărul întreg, întru toată golătatea și,

dacă voiți, splendoarea sa, fără ca istoricul să întrebe, dacă acel adevăr place cuiva, sau nu, dacă îl luminează sau îl și arde».

Iar cu privire la istoria noastră bisericească făcea Barițiu într'o ședință a *Academiei Române*⁴⁰ următoarele constatări: Nici o parte a istoriei poporului român din veacurile trecute nu a rămas mai puțin cultivată decât este istoria bisericească. Avem încercări, avem fragmente din istoria bisericeii, nu dăm însă nicăiri de o lucrare sistematică întreagă, care să se întindă și să curgă precum curge râul lin, peste toată lungă serie a veacurilor, de când se crede, că acest popor a primit religiunea lui Isus Christos de a sa. Și apoi, mi-ar plăcea și mie să cunosc pe acel om genial, care să fie în stare a scrie istoria politică, cum și istoria literaturii române, fără ajutorul istoriei eclesiastice. Au fost câteva veacuri, întru care o parte considerabilă a poporului românesc nici nu cunoștea altă viață decât pe cea din familie și pe cea din biserică. Spre ași conserva biserica așa, precum o moșteni se de la protopărinți, el a renunțat veacuri întregi la viața publică-politică».

Prin mulțimea de documente, ce a publicat nu numai revista «*Transilvania*», pe care o considera ca «un mic magazin de documente istorice»⁴¹ ci și în coloanele ziarului «*Observatoriul*», apoi prin scrierile sale ca «**Istoria regimentului al II-lea românesc grănițer transilvan**», prin notele istorice, cu care a însoțit tipărirea catehismului calvinesc, prin disertațiile cetite în ședințele Academiei Române, prin studiile și amintirile publicate în foile ardeleni, - Barițiu și-a dat silința să împlinească măcar o parte din multele lacune ale istoriografiei românești ardeleni.

⁴⁰ In 1/3 Aprilie 1888; cf. «*Transilvania*» din acest an, n. 11-12, și *Părți alese din istoria Transilvaniei*, I., pag. 121.

⁴¹ Cf. «*Transilvania*», 1885, pag. 38.

Din mai multe părți se exprimase dorința, ca însuși Barițiu să scrie istoria națională, a cărei necesitate o accentuase de atâteaori. La sfârșitul anului 1884⁴² spunea Barițiu, că s'a hotărât să mai poarte încă un an de zile pana de ziarist, ca să împlinească cu voia lui Dumnezeu 50 de ani ai activității sale pe acest teren. Tot atunci, spunea că mai are înaintea ochilor și alte lipse arzătoare ale publicului nostru, despre care niciodată nu se poate scrie și vorbi de-ajuns... "Sunt chestiuni și ramuri de știință, fără a căror discuțiune și propagare politica zilei este și rămâne stearpă, neînțeleasă și nefolositoare». Dar în anul următor, 1885, în ziua Sf. Apostoli Petru și Pavel, curmând apariția ziarului său, «*Observatoriul*», își ia rămas bun dela publicul cetitor, aducându-i la cunoștință că secțiune a istorică i-a încredințat o «misiune pe cât de frumoasă și onorifică, pe atâta de grea și răpitoare de timp; alături de aceasta, retragerea totală din luptele politice militante este o consecință naturală, imperioasă".⁴³

După o activitate ziaristică, culturală, economică și politică atât de intensivă și îndelungată, Barițiu ar fi fost în drept să îngăduie bătrânețelor sale câțiva ani de liniște și odihnă. El însă nu era omul, care să poată odihni în lumea aceasta, unde secerișul e mult și lucrătorii atât de puțini. S'a apucat deci la bătrânețe de o lucrare mai sistematică și mai cuprinzătoare, decât toate cât scrisese până atunci, și în timp de 6 ani a dăruit neamului său cele 3 volume vaste, întitulate: «**Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă**». Ca să scrie întreaga istoria Românilor ardeleni, Barițiu simțea că îi va fi cu neputință, pe de o parte, fiindcă era *foarte «strâmtorat de*

⁴² *Observatoriul*, 1884, nr. 100.

⁴³ *Ibidem*, 1885, nr. 34.

38 Conferințele ASTREI
timp»⁴⁴, pe de altă parte fiindcă știă, că pentru o astfel de lucrare nu este

adunat încă materialul istoric necesar. Și de altfel Barițiu se gândea mai mult numai la istoria mai nouă a Transilvaniei, după anii 1848-49, pe care o trăise însuși. De aceea volumul 1, cuprinzând timpul dela 1683 până în prejma sguuirilor din 1848, eră menit să dea numai o întroducere amănunțită pentru cele două volume următoare de istorie contemporană.

Într'un discurs ținut la Academia Română⁴⁵, indicase Barițiu încă la 1870 necesitatea de a se scrie această istorie, în următorul mod: «Istoria e o condiție esențială de viață. Dacă limba unei națiuni se numește cu tot dreptul al ei suflet, apoi istoria este acel mijloc minunat, prin care se manifestă viața sa națională; ea este diploma de legitimațiune, cu care un popor se prezintă în societate și în concertul altor popoare... A scrie istorie nu este nicidecum lucru de toate zilele. - Comitele Iosif Kemény care muncise 35 de ani pe terenul istoriografiei și adunase mai multe mii de documente istorice, zicea prietinelor săi: "Cu cât adun documente mai multe, cu atât văd, că-mi lipsesc și mai multe"».

«... Până când să ne avem istoria scrisă pe lungul ei șir de 1770 ani, ar trebui să avem mult mai curând istoria celor 2 ani de eternă memorie, ani ai adevăratei regenerațiuni. În lipsa unei istorii specifice a anilor 1848 și 1849, scrisă sira ira et studio, precum zice Tacitus, din punct de plecare al națiunei românești și cu respect la toată activitatea ei de atunci, vedem adesea cu destulă durere sufletească, cum fiii aceleiași națiuni din etatea juniei, din a bărbăției mature și din a bătrânețelor conduse de lungă experiență, abia se mai pot înțelege unii cu alții asupra celui mai de aproape trecut. Credința mea este,

⁴⁴ Părți alese, etc., vol. 1, pag. 291.

⁴⁵ Cf. Analele Academiei Române, t. III, pag. 150: Despre istoria mai nouă și mai ales despre istoria

George Banu 39

că răul acesta la lumina istoriei va trebui să dispară în partea sa cea mai mare. Preste aceasta Români în acei ani s'au aflat în acțiune alături cu celelalte

popoare ale Europei; dânșii sânt datori să probeze aceasta cu istoria lor și să nu sufere ca faptele lor, - bune, rele, mici sau mari, înțelepte sau eronate, - să fie cufundate în mormântul uitării, precum din nefericire s'au cufundat altele multe pe câte un secol întreg sau și pentru totdeauna».

Pentru scrierea acestei istorii aveà Barițiu mult material adunat în ziarele sale, precum și în seria respectabilă de corespondențe ale contimporanilor, lăsate în grija Academiei Române.

Aceste părți alese «din istoria Transilvaniei» le-a aranjat Barițiu după sistemul de biografii și monografii, despre care spuneà d. Xenopol, în darea sa de seamă⁴⁶, că ajunge neajunsuri grave în unele părți», fiindcă nu iasă în deajuns la iveală legătura firească dintre evenimentele ce se succedeză izvorând din una și aceeași sorginte. Însă lui Barițiu îi venea mai cu ușurință sistemul acesta, având el de mai înainte câteva biografii și monografii, pe care le-a putut transcrie de-adreptul în lucrarea sa. Valoarea singuraticelor părți din această scriere este, în mod firesc, inegală, deoarece autorul n'a avut la dispoziție nici timpul, nici mijloacele necesare spre a adânci deopotrivă toate chestiunile istorice, care formau obiectul lucrării sale. În amintita dare de seamă, d. Xenopol înșiră ca scăderi ale acestei scrieri întâiu împrejurarea, că nu tratează deosebit și mai cu relief despre însemnătatea gazetelor din Brașov - aceasta poate dintr'un exces de modestie, - apoi în volumul al II-lea Barițiu e mai mult cronicar, decât istoric: evenimentele din anii 1848-49 se cufundă într'un nămol de fapte mărunte; autorul pune mare pond pe operațiile militare înșiră o mulțime de numiri, care obosesc mintea cetitorului; nu urmează în expunerea sa nici ordinea cronologică, nici gruparea după localități. De altfel

⁴⁶ Arhiva, an II, pag. 754 sq,

40 Conferințele ASTREI
recunoaște și d. Xenopol, că lucrarea lui Barițiu e din cele mai complete: pe
fiecare din capii mișcării îi desemnează și caracterizează în schițe biografice,

deși ar fi fost de dorit să dea mai multe amănunte asupra conducătorilor
români, decât asupra generalilor austriaci sau unguri, de care, după părerea
dlui Xenopol, Barițiu se ocupă cam prea mult și prea puțin de Români.
Patriotismul, ce răsare la fiecare pas, nu-l oprește însă pe Barițiu dea
descoperi și scăderile Românilor, nu ascunde prin o falșă rușine pierderile
încercate de Români, nicăiri nu pune meritele Românilor mai presus de
ceea ce erau în adevăr.

În întregime, cele 3 volume de «Părți alese» cuprind o adevărată
comoară de cunoștinți folositoare din diferite domenii ale vieții noastre
naționale din trecutul apropiat. Cele două volume din urmă, în care Barițiu
povestește evenimentele contimporane, în multe locuri fac impresia unor
memorii scrise de o personalitate cu rol însemnat în viața publică. Autorul
însuși pare a-și fi dat perfect seama de caracterul oarecum personal și
subiectiv al expunerilor sale. Dea ceea face, în legătură cu aprecierile sale
despre dieta din Sibiiu, următorul apel important cătră cetitori:

«... Nu cerem dela cetitoriu, ca să ne dea nouă crezământ, dorim
numai ca să nu-și pregete a se informă el însuși din izvoarele sus citate și să-și
formeze judecata, iară nouă ne rămâne numai să-i aplanăm puțin calea și să-i
punem unele semne sau așa numite țarușe dintr'un stadiu până la altul, mai
vârtos prin reproducerea de documente și unele scene caracteristice ale
epocei»⁴⁷.

Înainte de a-și închide ochii pe vecie, neobositul moșneag, Gheorghe
Barițiu, își încheia lucrarea sa istorică într'un ton de înnălțător optimism

⁴⁷ *Părp alese*, etc., vol. III, pag. 194.

George Banu 41

tineresc, constatând că în mânia tuturor piedicilor firești sau măestrite ce s'au pus în calea dezvoltării lor naționale, Românii ardeleni au realizat totuși

însemnate progrese pozitive dela 1850 încoace. «Nu-mi veți numi⁴⁸ - încheie Barițiu - în sute de ani o singură epocă întru care poporul român, luat în totalitatea sa, să fie dezvoltat atâta putere de viață, un progres atât de uimitor, precum este acesta percurs dela 1850 și mai aproape dela 1867 încoace. Să ne mărginim însă la partea națiunii române, câtă se află înrădăcinată din străvechime în aceste țări situate dincoace de munți. Lipsit de legile statului de dreptul individualității naționale-politice, poporul român s'a retras sub scutul libertăților europene, care apără pe indivizi de asuprirea despotismului; retras la altarele bisericilor sale, conștiința sa națională în loc de a se întuneca și a se tâmpi, ea mai vârtos s'a deșteptat și afirmat față cu Europa luminată în măsură, precum mulți dintre noi nu am fi crezut niciodată. Respinși din luptele politice militante, Românii s'au recules în puținia ani și, fără a renunța un moment la drepturile lor, care se pot confisca, nu însă a se și pierde, au știut să-și aleagă o mulțime de ramuri ale activității, fără care chiar de s'ar fi bucurat de autonomie națională și politică, oricât de largă, bună oară precum o avuseră Sașii, ori clasa aristocraților, ar fi fost peste putință să înainteze».

Cu conștiința împăcată, că la toate progresele acestea a contribuit și el, înmulțind talantul, ce i-a dat Dumnezeu, - ca «o slugă bună și credincioasă» neamului său - s'a pogorât în mormânt Gheorghe Barițiu, la 2 Maiu 1893, la vârsta de 81 ani.

Contemporanii l-au învrednicit de cele mai înalte distincțiuni, pe care națiunea română le poate acorda scriitorilor și bărbaților săi de știință: l-au ales președinte al «Asociațiunii» și președinte al Academiei Române.

⁴⁸ Ibidem, pag. 494.

Este de datoria urmașilor, să pomenească cu laudă și cu cinste numele lui Gheorghe Barițiu care «a fost mai mult decât un gazetar și un istoric: a

fost un ferment de viață culturală și un model de viață închinată unui scop neschimbat: *ridicarea neamului prin conștiința sa*»⁴⁹

Vieța lui de muncă nepregetată, de jertfă curată, de suferinți multe și de statornică însuflețire pentru cauza națională a Românilor ardeleni, și chiar a românismului întreg, pentru a servi timp îndelungat ca o îndrumare luminoasă pentru toți care simt în sufletul lor îndemnul puternic de a-și închină truda vieții în scopul operei mari de cultură și educație națională: ce este chemată a îndeplini presa, literatura și istoria noastră românească.

⁴⁹ N. Iorga: *Două aniversări*, în *N. R. L.*, an. V., nr. 18-19.